

DONNA

LEON

VERE HINNAGA

Inglise keelest tõlkinud Triin Aimla-Laid

PEGASUS

Gesine Lübbenile

*Weil ein Schwarzer hässlich ist.
Ist mir denn kein Herz gegeben?
Bin ich nicht von Fleisch und Blut?*

Nii musta kohta öeldaksegi kole.
Kas mulle siis ei antud kaasa südant?
Kas samamoodi lihast-verest mina tehtud pole?

Mozart, „Võluflööt“

1.

Kaks meest läksid läbi puidust võlvialuse, mis viis Campo Santo Stefanole. Nende kohal rippuvad eredad jõulutuled muutsid meeste kehad värvilaigulisteks. Veelgi heledam valgus kandus nendeni jõuluturult, kus Itaalia eri piirkondadest kohale tulnud müüjad ja tootjad meelitasid ostjaid ligi kohalike delikatessidega: tumeda kestaga juustude ja Sardiinia paberõhukeste pakendatud leivaviiludega, mitmesuguse kuju ja suurusega oliividega kogu poolsaarelt, Toscanast õli ja juustuga, Reggio Emilia kõikvõimaliku pikkuse, koostise ning diameetriga salaamiga. Aeg-ajalt hõikus üks mees leti tagant oma toodetele kiidulaulu: „*Signori**, maitske seda juustu ja te tunnete, kuidas maitseb paradiis.“ Siis jälle: „Kell on palju ja ma tahaksin minna koju õhtust sööma: kõigest üheksa eurot kilost, kuni see otsa saab,“ ning „Maitske ometi seda *pecorino*'t, *signori*, see on maailma parim!“

Kaks meest möödusid kaubalettidest, kurdid müüjate meelitustele ja nagu pimedad, nägemata mõlemal pool laudadel kõrguvaid salaamipüramiide. Viimase minuti ostlejad, kelle hulka külm ilm tunduvalt kahandas, jahtisid tooteid, mille osas varitses neis endiski kahtlus, et tõenäoliselt leidub sama kaupa soodsama hinna ja usaldusväärsema kvaliteediga ka nende kohalikes poodides. Aga kuidas veel paremini tähistada pühadeaega, kui kasutada erakordset võimalust, et poed olid lahti isegi sel pühapäeval, ja kuidas veel paremini kinnitada oma sõltumatust ning iseloomu, kui osta midagi täiesti mittevajalikku?

* *Signori* – (it) härrased. – Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

Jõudnud viimastest kokkupandavatest puitmüügilettidest edasi *campo** kaugemasse otsa, jäid mehed seisma. Neist pikem heitis pilgu käekellale, kuigi mõlemad olid äsja kontrollinud kellaaega kiriku seina suurelt kellalt. Ametlikust sulgemisajast, poole kaheksast, oli juba möödunud enam kui veerand tundi, aga polnud kuigi tõenäoline, et sellise kül-maga tuleks keegi kontrollima, kas ajutisel jõuluturul lõp-peb kauplemine täpselt õigel ajal. „Allora?“** küsis lühem mees, vaadates kaaslasele otsa.

Pikem mees võttis kindad käest, voolis need kokku ja pani vasakusse mantlitaskusse, seejärel pistis käed taskusse. Teine mees tegi sedasama. Mõlemal oli müts peas, pike-mal tumehall Borsalino*** ja lühemal allakeeratavate kõrva-lapakatega karvamüts. Mõlemal olid villased sallid ümber kaela mässitud ja kui nad jõudsid viimase müügilaua valgus-sõõrist välja, tõmbasid nad need veelgi ülespoole, peaaegu kõrvuni, mis ei olnud sugugi kummaline, arvestades Suure kanali suunast otse San Vidali kiriku nurga tagant nendeni jõudvat kõledat tuult.

Tuul sundis neid edasi liikudes päid allapoole tõmbama ja kühmus seljaga kõndima, käed taskutes soojas. Viima-sest müügilauast kahekümne meetri kaugusel mõlemal pool teed toimetasid pikka kasvu mustad mehed, kes laota-sid maha suuri linu, asetades nende paigale kinnitamiseks igasse nurka toeks ühe naistekäekoti. Niipea kui linad olid paigas, hakkasid nad eri kuju ja suurusega käekotte välja tõmbama hiigelsuurtest vorstikujulistest paunadest, mis olid kõikjal nende ümber maas ootel.

Siin üks Prada, seal Gucci, nende vahel Louis Vuit-ton: üksteise kõrval oli nii külluslikult kotte, et seda saa-vad endale lubada üksnes piisavalt suured kaubamajad, mis

* *Campo* (it) – väljak.

** *Allora* (it) – Kas nüüd; kas kohe?

*** Borsalino kvaliteetseid viltkübaraid valmistatakse Alessandrias juba alates 1857. aastast.

suudavad pakkuda frantsiisi kõigile konkureerivatele disaineriitele. Kiiresti ja sujuvalt, mis omandatud pika kogemusega, kummardusid või põlvitasid mehed maha, et laduda oma varud linadele välja. Mõned paigutasid kotte kolmnurkajuliselt, teised eelistasid üksteise kõrval seisvate kottidega korralikke rivisid. Üks mees ladus oma kauba välja vallatult ringikujulisena, aga kui ta astus sammukese tagasi, et tulemust hinnata ja nägi, kuidas üks suurem tumepruun Prada kott üldist sümmeetriat rikkus, paigutas temagi kõik kiiresti sirgetesse rividesse, nii et Prada jäi kõige taha vasakule justkui ülejäänud kottide üle valvet pidama.

Vahetevahel kõnelesid mustad mehed midagi omavahel, rääkides asjust, mida, koos töötavad mehed üksteisele ikka ajaviiteks lausuvad. Üks ütles, et ta ei olnud eelmisel ööl hästi maganud ja kurtis külma üle. Teine avaldas lootust, et tema poeg teeb edukalt erakooli sisseastumiseksami. Tunnistati, et kangesti igatsetakse oma naiste järele. Kui kõik olid kottide linale paigutamise rahule jäänud, tõusid nad püsti ja läksid oma lina tagumise serva juurde, tavaliselt ühte nurka seisma jäädes, sest see võimaldas jätkata juttu naaberlina taga seisva mehega. Enamik neist olid pikad ja nad kõik olid saledad. Nii palju kui võis otsustada nende naha, nägude ja käte järgi, oli nende läikiv must toon omane aafriklastele, kelle väljanägemist ei olnud lahjendanud kontakt valgetega. Ükskõik, kas need mehed liikusid või seisisid paigal, õhkus neist lisaks heale tervisele ka head tuju ja rahulolu, justkui olnuks jäise õhu käes seismine ja turistidele võltsitud käekottide müümine lõbusaim asi, mida nad sel õhtul suutsid endale ette kujutada.

Nende vastas oli väike rühm huvilisi kogunenud kahe viiuldaja ja tšellisti – kolme tänavamuusiku ümber, kes esitasid mingit pala, mis tundus korraga nii barokne kui ka vales helistikus. Muusikud mängisid entusiastlikult, lisaks olid noorukesed, nende mäng rõõmustas ümberringi kogunenud väikest rahvahulka ja päris paljud astusid ette ning poetasid münte trio ees lahti olevasse viiulikasti.

Õhtu oli veel noor, nähtavasti liigagi noor selleks, et äri oleks kuigi hoogne, aga tänavakaupmehed olid alati täpsed ja alustasid tööd niipea, kui tavapoed suleti. Seepärast oligi nii, et kui kaheksast puudus kümme minutit ja kaks meest nähtavale ilmusid, seisis kõik aafriklased oma linade taga, valmis esimeste klientide saabumiseks. Nad tammusid jalalt jalale, hingates aeg-ajalt oma külmetavatele kokku pigistatud kätele, asjatuse püüdes neid soojendada.

Kaks valget meest peatusid täpselt linarivi lõpus, jättes mulje, justkui räägiksid nad omavahel, kuigi tegelikult ei öelnud kumbki sõnagi. Nad hoidsid päid langetatuna ja nägusid allatuult, kuid aeg-ajalt tõstis üks neist pilgu, et uurida mustade meeste rivi. Pikem mees asetas käe teise mehe käsi-varrele, nookas lõuaga ühe aafriklase poole ja ütles midagi. Samal ajal valgus kiriku nurga tagant välja suur rühm vanainimesi, kes kõik kandsid spordijalanõusid ja pakse sullejopesid, paistes selles rõivastuses kõik justkui kortsulised põnnid, ning liikus edasi lehtrisse, mille moodustasid ühelt poolt tänavamuusikud ja teiselt poolt aafriklased. Rühma esimesed seisatasid, oodates aeglasemaid järele. Kui rühm jälle naerva ja lobiseva terviku moodustas, hõikasid nad kutsuvalt üksteist linadele välja pandud kotte uudistama. Trügmise või tõuklemiseta moodustasid nad mustade meeste ja nende kaubaväljapaneku ees kolmekordse rivi.

Kahest valgest mehest pikem hakkas turistide poole liikuma, kaaslane tihedalt kannul. Nad jäid kirikupoolsel küljel seisma, peatudes vargsi kahe vanapaari taga, kes osutasid mõnele kotile ja küsisid hindu. Esmalt ei pannud mees, kelle lina taga seisti, kaht meest tähelegi, sest vastas hoolikalt võimalike ostjate küsimustele. Aga äkitselt ta vakatas ja tõmbus pingesse, justkui tuules ähvardust haistev loom.

Mees, kes seisis järgmise lina taga, märkas kolleegi hajunud tähelepanu, pöördudes nüüd ise kaubast huvitatud turistide poole, olles kiirelt taibanud, et tal võib nendega õnne olla. Turistide jalanõud andsid talle vihje kasutada

inglise keelt ja ta alustas: „Gucci, Missoni, Armani, Trussardi. Mul on kõike, *ladies and gentlemen*. Otse vabrikust!“ Hämaras valguses särasid tema hambad Cheshire'i kassi* kavalalt säravas irves.

Veel kolm turistirühma liiget manööverdasid mööda kahest valgest mehest, et läheneda oma sõpradele, kõik elevalt midagi kottide kohta mainides: nüüd oli nende tähelepanu võrdselt jagunenud kahel linal välja pandud kauba vahel. Pikem mees noogutas ja samal hetkel liikusid mõlemad ettepoole, jäädes ameeriklastest poole sammu kaugusele. Nähes mehi lähenemas, pöördus esimene kaubitseja paremal jalal ringi, et eemalduda linast, turistidest ja kahest mehest. Samal ajal kui must mees pöördus, võtsid valged taskust paremad käed sujuva, harjunud liigutusega, mis neile tähelepanu ei tõmmanud. Kummalgi oli käes püstol, mille rauad torujate summutitega pikendatud. Kahest mehest pikem tulistas esimesena, kuigi relv ei teinud valjemat heli kui tuhm tkk, tkk, tkk, millele lisandusid tema kaaslaste püstolist lastud kaks sarnast täksuvat heli. Tänavamoosekandid olid jõudnud *allegro* osa lõpu lähedale ja nende muusika koos ümbritsevate inimeste suust kostvate hõigete ning kilgetega matsid laskude heli täiesti enda alla, kuigi mõlemal pool seisvad aafriklased pöördusid otsekohe nende suunas.

Inerts lubas kotimüüjal jätkata alustatud pööret lina ees seisvatest inimestest eemale, siis aga aeglustus tema liikumine järk-järgult. Mehed, kelle relvad olid nüüd tagasi taskutes, taganesid läbi turistide massi, mis viisakalt nende teelt kõrvale nihkus. Meeste teed hargnesid: üks läks Accademia silla poole ning teine Santo Stefano ja Rialto poole. Kärmelt kadusid nad mõlemas suunas kiirustavate inimeste vahele.

Kotimüüja karjatas ja tõstis käe enda ette. Tema keha jõudis teha pool ringi, kukkudes siis oma kauba taha maha.

* Cheshire'i kass on kavala irvega kass Lewis Carrolli raamatust „Alice imedemaal“.

Nagu gasellid, kes satuvad paanikasse ja pagevad esimeste ohumärkide peale, tardusid teised mustad mehed hetkeks paigale, kuid seejärel vallandus nende hirmuäratav energia ja pani nad tormakalt tegutsema. Neist neli jätsid oma kauba kus see ja teine ning pagesid mööda San Marco poole viivat tänavat. Kaks peatusid viivuks, et kahmata kummassegi kätte neli-viis kotti ja kadusid seejärel üle silla, mis viis Campo San Samuele poole. Neli ülejäänud jätsid kõik sinnapaika ja põgenesid Suure Kanali poole, üle silla joostes hoiatasid nad mehi, kelle linad olid laotatud selle jalamile, hargnedes seal ja kadudes mööda Dorsoduro tänavaid igauks ise suunas.

Hetkel, kui kaubitseja kokku kukkus, seisis tema lina ees valgepäine naine. Kui too nägi meest kukkumas, hõikas ta abikaasat, kes oli temast eemal, ja põlvitas kukkunud mehe kõrvale.

Naine nägi verd, mis valgus mehe keha alt nähtavale, värvides lina punaseks. Abikaasa, keda naise hõige ja äkiline põlvili laskumine olid ehmatanud, trügis sõprade vahelt jõuga läbi ja põlvitas naise kõrvale. Ta võttis abikaasal kaitsvalt õlgade ümber kinni, aga siis märkas musta meest valgel linal. Ta asetask sõrmed mehe kõrile, hoidis neid seal mitme pika sekundi vältel, seejärel tõmbas käe ära ja ajas end kohmakalt jalule, sest vanad põlved kippusid tõrkuma. Ta kummardus ja aitas oma naise püsti.

Nad vaatasid ringi ja nägid üksnes oma rühma liikmeid, kes kõik vaatasid ammuli sui üksteise segaduses nägusid ja siis jälle meest, kes lebas liikumatuna linal. Mõlemal pool laia tänavat laotusid linad, millest mõnel olid kotid endiselt korralikult ritta laotud. Kui tänavamuusikute ees seisnud rühm üksteise järel minekule pöördus, lõpetasid need mängimise.

Kulus veel mõni minut, kuni kohale ilmus esimene itaallane. Kui too nägi maas lamavat musta meest, lina ja verd, võttis ta mantlitaskust *telefonino** ja helistas numbril 113.

* *Telefonino* (it) – mobiiltelefon.

2.

Politsei saabus kiirusega, mis hämmastas itaallastest ootajaid samavõrra, kui see šokeeris ameeriklasi. Veneetslaste jaoks ei tundunud pool tundi sugugi pikk aeg, et organiseerida inspektoritest ja kriminalistidest koosnev üksus ning leida paat ja jõuda Campo Santo Stefanole. Selleks ajaks aga oli enamik ameeriklasi lootusetust ootamisest väsinuna sündmuspäigalt juba lahkunud, lubades üksteisele kohtuda hotellis. Mitte keegi ei vaevunud kuriteopaigal silma peal hoidma, nii et selleks ajaks, kui politsei viimaks saabus, oli linadelt kadunud suurem osa kotte, isegi sellelt linalt, millele lebas surnukeha. Mõned neist, kes olid surnud mehe järelt kaupa varastanud, jätsid tema linale punaseid jalajälgi, üks verine jäljepaar oli kadunud Rialto poole.

Alvise, esimene politseinik, kes sündmuskohale jõudis, lähenes väiksele rühmale, kes endiselt seisis surnud mehe juures, ja käskis neil eemalduda. Ta läks laiba juurde ja jäi selle kohale seisma, pilk allapoole pööratud, justkui teadmata, mida sellega peale hakata nüüd, kui ta ohvrit oma silmaga nägi. Viimaks palus kriminalist tal kõrvale astuda, paigaldades surnukeha kõrvale puitvaia, seejärel teise ning veel kolmandagi, nii et need moodustasid lina ümber ajutise piirde. Ühest kastist, mille tehnikud olid sündmuspäigale toonud, võttis ta välja rulli keeratud punasevalgetriibulise lindi ja tõmbas selle läbi pilude vaiade ülaosas, kuni laiba ja muu maailma vahele tekkis selge eraldusjoon.

Alvise läks kiriku trepil seisva mehe juurde ja küsis: „Kes teie olete?“

„Riccardo Lombardi,“ vastas mees. Ta oli pikka kasvu, ligikaudu viiekümneaastane ja hästi riides: umbes säärane, kes harjunud laua taga istuma ja käsklusi jagama, või vähe- malt jättis ta Alvisele sellise mulje.

„Mida te siin teete?“

Politseiniku toonist üllatunud, vastas mees: „Olin siit möödumas ja nägin seda rahvahulka, seepärast peatusin.“

„Kas te nägite, kes seda tegi?“

„Tegi mida?“

Alles siis torkas Alvisele pähe, et tal ei olnud aimugi, mida oli tehtud. Ta teadis üksnes, et *questura*'sse* oli helis- tatud ja teatatud Campo San Stefanol lebavast surnud must- tast mehest.

„Kas võiksite näidata isikut tõendavat dokumenti?“ küsis Alvis.

Mees võttis taskust rahakoti ja tõmbas sellest *carta d'identità*** . Vaikides ulatas ta dokumendi Alvisele, kes heitis sellele pilgu ja andis siis mehele tagasi. „Kas te nägite midagi?“ küsis ta muutmatu häälega.

„Ma juba ütlesin, inspektor. Ma lihtsalt kõndisin siit mööda ja nägin kõiki neid inimesi siin seismas, seepärast peatusin, et näha, mis toimub. Ei midagi enamat.“

„Olgu peale. Võite minna,“ ütles Alvis toonil, mis jättis mulje, nagu ei jääks mehele muud valikut. Alvis pöördus ja läks tagasi ekspertide rühma juurde, kus fotograafid juba varustust kokku pakkisid.

„Kas te leidsite midagi?“ küsis ta ühelt kriminalistilt.

Santini, kes oli surnukeha kõrval põlvili ja kompas tänavakive kinnastatud kätega, lootes leida padrunikesti, vaatas üles Alvisi poole ja vastas: „Surnud mehe.“ Seejärel naasis ta oma tegevuse juurde.

Laskmata end vastusest heidutada, tõmbas Alvis mundrijope rinnataskust märkmiku, avas selle, võttis

* *Questura* (it) – politseijaoskond.

** *Carta d'identità* (it) – ID-kaart.

pastaka ja kirjutas: „Campo San Stefano“. Ta luges kirjutatu üle, vaatas kella, lisas 20.58, pistis pastakale korgi peale ning pani märkmiku ja kirjutusvahendi põuetaskusse tagasi.

Paremalt poolt kuulis ta tuttavat häält küsimas: „Mis siin juhtus, Alvisе?“

Alvisе tõstis lõdva käe millekski, mis meenutas au andmist ja ütles: „Ma ei ole kindel, *commissario**. Me saime kõne: keegi teatas, et siin on surnud mees, seepärast tulime kohale.“

Tema ülemus, *commissario* Guido Brunetti ütles: „Seda ma näen isegi, Alvisе. Mis juhtus, et see mees surnud on?“

„Ma ei tea, *signor*. Me ootame, et arst siia jõuaks.“

„Kes tuleb?“ küsis Brunetti.

„Kes tuleb kuhu, *signor*?“ küsis Alvisе, täielikus segaduses.

„Milline arst tuleb? Kas sa tead?“

„Ma ei tea seda, *signor*. Mina püüdsin kriminalistide meeskonna kiiruga siia kohale saada, seepärast ütlesin neile *questura*'s, et nad helistaksid ise ja laseksid arsti siia saata.“

Brunetti küsimus sai vastuse *dottor*** Ettore Rizzardi, Veneetsia linna *medico legale**** saabumisega.

„*Ciao*****, Guido,“ teretas Rizzardi komissari, võttes arstikoti vasakusse kätte ja sirutades parema käe tervituseks. „Mis meil siin on?“

„Surnud mees,“ vastas Brunetti. „Mulle helistati koju ja teatati, et keegi oli siin tapetud, aga ei midagi enam. Ma ise ka äsja jõudsin.“

„Parem on siis asi üle vaadata,“ ütles Rizzardi, pöördues lindiga eraldatud ala poole. „Oled sa juba kellegagi rääkinud?“ küsis ta Brunettilt.

„Ei. Mitte kellegagi.“

* *Commissario* (it) – siin politseikomissar.

** *Dottor* (it) – arst, doktor.

*** *Medico legale* (it) – kohtuarst.

**** *Ciao* (it) – tervitus.

Alvisesega rääkimine ei läinud kunagi arvesse.

Rizzardi kummardus ja lipsas lindi alt läbi, otsides sillutiselt ühe käega tuge, siis hoidis linti kõrgemal, et Brunettil oleks lihtsam talle järgneda. Arst pöördus ühe kriminalisti poole.

„Kas te jõudsite ta üles pildistada?“

„Sì, *dottore**“, vastas mees. „Iga nurga alt.“

„Olgu peale siis,“ ütles Rizzardi ja asetaski oma koti maha. Ta pöördus, võttis sellest kaks paari kummikindaid ja ulatas ühe paari Brunettile. Kindaid kätte tõmmates küsis doktor: „Kas sa aitaksid mind?“

Nad põlvitasid kummalegi poole surnukeha. Mehest oli näha näo parem pool ja käed. Brunettit üllatas, kui must oli mehe nahavärv ja kohe seejärel lõbustas teda tema äsjane reaktsioon: mis värvi üks aafriklane siis tema arvates olema pidi? Vastupidiselt mustadele ameeriklastele, keda Brunetti oli näinud ja kelle nahavärv varieerus kakaopruunist vaskjani, oli see mees siin poleeritud eebenipuu karva.

Üheskoos lükkasid nad käed mehe keha alla ja keerasid ta ümber. Krõbedad külma tõttu oli veri juba hüübida jõudnud. Nende põlved surusid lina vastu maad, nii et kui nad surnukeha liigutasid, eraldus kanga külge kleepunud jope mehe kehast ja sillutisest, tekitades teravalt matsuva heli. Seda kuulates laskis Rizzardi mehe õla uuesti vastu maad vajuda ja ka Brunetti langetas enda kehapoole maha tagasi, ütle mata sõnagi.

Hüübinud verrega justkui targeldatud kangas kerkis mehe rinnalt üksikute tippudena ja moodustas kõrgendikke: need nägid välja nagu kreemikeerud, millega pagar võiks kaunistada sünnipäevatoriti.

„Vabandust,“ ütles Rizzardi Brunettile või surnud mehele. Ikka veel põlvili, kummardus ta mehe kohale ja puudutas kinnastatud sõrmega kõiki mehe jopesse tekkinud auke.

* Sì, *dottore* (it) – Jah, doktor.

„Neid on kokku viis,“ ütles ta. „Paistab, et nad tahtsid tema surmas kindlad olla.“

Brunetti nägi, et surnud mehe silmad on avatud, samuti oli tema suu lahti, nii et näole tardunud grimass väljendas paanikat, mis pidi olema temas esimese lasu peale tärnanud. Ta oli nägus noor mees, valged hambad särasid teravas kontrastis läikiva nahaga. Brunetti pistis käe mehe paksu jope parempoolsesse taskusse, seejärel vasakpoolsesse. Ta leidis pisut peenraha ja kasutatud taskuräti. Põuetaskus oli paar võtit ja mõned väikeses vääringus eurod. Lisaks leidis seal *ricevuta fiscale** ühest San Marco aadressiga baarist, tõenäoliselt mõnest sealsel väljakul asuvast. Ei midagi enam.

„Kes tahaks tappa *vu cumprà*'t**?“ küsis Rizzardi end jalule ajades. „Nagu neil vaestel pörgulistel poleks juba niigi raske elu.“

Ta uuris pilguga maas lebavat meest.

„Niimoodi peale vaadates ei oska ma öelda, kuhu täpselt nad teda tabasid, aga kolm auku on üsna südame piirkonnas. Ühest oleks tema tapmiseks piisanud.“

Kindaid taskusse tagasi pannes, küsis Rizzardi: „Mis sa arvad, kas tegu oli elukutselisega?“

„Nii see mulle paistab,“ vastas Brunetti, teadlik, et see muutis mehe surma veelgi kummalisemaks. Tal ei olnud kunagi varem olnud juhust tänavakaubitsejatega kokku puutuda, sest nood panid väga harva toime raskeid kuritegusid. Seetõttu olid nendega seotud juhtumid alati sattunud teiste komissaride uurida. Nagu enamik politseinikke, tegelikult isegi nagu enamik elanikke, oli ka Brunetti alati arvanud, et Senegalist siia saabunud mehed on organiseeritud kuritegevuse kontrolli all. Selle selgitusega põhjendatigi kõige sagedamini nende viisakust avalikkusega suhtlemisel: seni, kuni nende käitumine ei äratanud tähelepanu, vaevusid vähesed

* *Ricevuta fiscale* (it) – kviitung.

** *Vu cumprà* (it) – tänavakaubitseja.

küsima, kuidas neil õnnestus nii edukalt nähtamatuks jääda ja mitte tõmmata endale võimukandjate huvi. Brunetti oli jõudnud nende mittemärkamises koguni nii kaugele, et ei suutnud enam isegi meenutada, millal olid senegallased välja vahetanud siia esimestena saabunud prantsuse keelt kõnelevad Alžeeria ja Maroko tänavakaubitsejad.

Kuigi aeg-ajalt oli korraldatud mõni haarang ja dokumentide kontroll, ei olnud *vu cumprà* kunagi äratanud piisavat ametlikku huvi, et sellest oleks saanud üks *vice-questore** Patta „kuritegevuse valupunkte“. See tähendas, et kunagi ei olnud püütud põhjalikult uurida nende kohalolu ilmset ebaseaduslikkust ega nende ametit. Korrakaitseorganid olid jätnud nad tegelikult häirimatuna oma äri ajama, vältimaks sel moel bürokraatlikku õudusunenägu, mille oleks kaasa toonud iga vähegi tõsiselt võetav katse pagendada sajad dokumentideta võõramaalased ja saata nad tagasi Senegali – riiki, kust enamik neist tõenäoliselt pärit oli.

Agas miks siis korraldada säärane tapmine, tapmine, millel oli nii ilmne palgamõrvari käekiri?

„Mis sa arvad, kui vana ta olla võis?“ küsis Brunetti, sest ta ei osanud midagi muud küsida.

„Ma ei tea,“ vastas Rizzardi ja raputas segaduses pead. „Mul on raske seda mustade kohta öelda, vähemalt enne, kui ma pole neile sisse vaadanud, aga oletan, et kolmekümne alguses, vahest veelgi noorem.“

„Kas oskad pakkuda, millal sa teada saad?“ küsis Brunetti.

„Homme pärastlõunal, esimese asjana. On see piisav?“

Brunetti noogutas.

Rizzardi kummardus ja võttis oma koti. Seda üles tõstes ütles ta: „Ma ei tea, miks ma selle alati kaasa toon. Pole kunagi juhtunud, et oleksin saanud selle abil kedagi päästa.“ Ta mõtles öeldu üle järele, kehitas õlgu ja ütles: „Ju vist harjumusest.“ Ta sirutas Brunettile hüvastijätuks käe ja pöördus minekule.

* *Vice-questore* (it) – politseiülema abi.

Brunetti hõikas kriminalisti, kes oli sündmuspaika fotografeerinud.

„Kui sa ta haiglasse viid, ehk pildistad tema nägu paarist eri rakursist ja tood fotod minu kätte niipea, kui need on ilmutatud?“

„Kui mitut eksemplari te tahate, *signor*?“

„Igast kaksteist.“

„Selge. Need on valmis homme hommikul.“

Brunetti tänas teda ja viipas Alvisele, kes viibis parajasti kuuldekaugusel.

„Kas keegi nägi, mis juhtus?“ küsis ta.

„Ei, *signor*.“

„Kellega sa rääkisid?“

„Ühe mehega,“ vastas Alvise, osutades kiriku poole.

„Mis tema nimi oli?“ küsis Brunetti.

Alvise ei suutnud üllatust varjata ja ta silmad läksid pärani. Pärast nii pikka pausi, et iga teine oleks seda juba piinlikuks pidanud, ütles politseinik viimaks: „Ma ei mäleta, *signor*.“ Vastuseks Brunetti vaikusele, protestis ta: „*Commissario*, ta ise ütles, et ei näinud midagi, seega ei olnud mul ju vaja tema nime üles kirjutada, eks ole?“

Brunetti pöördus kahe valges kombinesoonis assistendi poole, kes olid just saabunud.

„Te võite viia ta Ospedale* Maurosse,“ ütles ta. Seejärel lisas: „Konstaabel Alvise tuleb teiega kaasa.“

Alvise avas juba suu, et hakata vastu vaidlema, aga Brunetti jõudis temast ette, öeldes: „Sel moel on sul võimalik teada, kas haiglasse on toodud veel mõni kuulitabamuse saanu.“ See oli ebatõenäoline, eriti arvestades nende viie, aafriklase tapnud lasu ääretut täpsust. Aga vähemalt vabastab see ta Alvise juuresolekust.

„Muidugi, *commissario*,“ vastas Alvise, korrates oma poolikut auandmist. Konstaabel jälgis, kuidas kaks assistenti

* *Ospedale* (it) – haigla.

kummardusid surnukeha üles tõstma ja kanderaamile asetama. Seejärel läks ta nende ees tagasi paadini, millega nad olid saabunud, kõndides nii otsusekindlalt, nagu oleks tema asi vastutada selle eest, et nad ikka kindlasti kohale jõuavad.

Ümber pöördudes hõikas Brunetti järele kriminalistile, kes oli jõudnud lindiga ümbritsetud alalt väljuda, paludes tal pildistada lähedalt Rialto suunas viivaid jalajälgi.

„Kas Alvise oli ainus, kes kohale tuli?“

„Ma arvan küll, *signor*,“ vastas mees. „Riverre oli koduvägivalla juhtumiga seoses majast väljas.“

„Kas keegi on püüdnud välja selgitada selle juhtumi võimalikke pealtnägijaid?“ küsis Brunetti.

Tehnik vaatas teda pika pilguga.

„Alvise?“ oli kõik, mis ta ütles, enne kui jätkas pildistamist.

Teismeliste rühm seisis aeda ümbritseva plangu vastas. Brunetti lähenes neile ja küsis: „Kas keegi teist nägi, mis siin juhtus?“

„Ei, *signor*,“ vastas üks neist, „me alles jõudsime siia.“

Brunetti läks piiratud ala juurde tagasi, kus ta nägi kolmenelja inimest. „Kas keegi teist oli siin, kui see juhtus?“ küsis ta.

Pead pöördusid mujale, pilgud löödi maha. „Kas te üldse midagi nägite?“ lisas ta. See oli küsimus, mitte palve.

Kõige taga seisev mees tõmbus eemale ja hakkas üle *campo* minema. Brunetti ei teinud katsetki teda peatada. Kui ta seal paigal seisis, lahkusid ka teised, kuni kohale jäi vaid üks inimene: vana naine, kes suutis end ainult kahe kepi najal püsti hoida. Brunetti teadis teda välimuse järgi, kuigi tavaliselt oli too koos kahe inetu vana koeraga. Naine toetas parema kepi puusa vastu ja viipas teda lähemale. Brunetti nägi lähemale astudes tema kortsulist nägu, tumedaid silmi ja õrnu valgeid harjase moodi karvu lõual.

„Jah, *signora**?“ küsis ta. „Kas te nägite midagi?“ Midagi mõtlemata, esitas ta küsimuse Veneetsia murdes, mitte itaalia keeles.

„Kui see juhtus, olid siin ühed ameeriklased.“

„Kuidas te teate, et nad olid just ameeriklased, *signora*?“ küsis Brunetti.

„Neil kõigil olid valged jalanõud ja nad rääkisid väga valjult,“ vastas naine.

„Millal see juhtus?“ küsis Brunetti. „Kas te olite siin? Kas te nägite?“

Naine tõstis paremas käes oleva kepi ja osutas nurgapealset apteeki, mis jäi neist umbes kahekümne meetri kaugusele. „Ei, ma olin seal. Just sisenemas. Ma nägin neid, ma mõtlen ameeriklasi. Nad tulid mööda silda siia poole ja siis peatusid vaatama asju, mida *vu cumprà* müüs.“

„Ja teie, *signora*?“

Naine liigutas keppi paari millimeetri võrra vasakule.

„Mina läksin baari.“

„Kui kaua te seal olite, *signora*?“

„Piisavalt kaua.“

„Piisavalt kaua milleks?“ küsis Brunetti naisele naeratades ja tema kaudsete vastuste peale sugugi mitte pahandades.

„Barbara, koha omanik, võtab umbes kella kaheksa ajal kõik päeva jooksul müümata jäänud *tramezzini*'d**, lõikab need väikesteks tükkideks ja asetab letile. Kui ostad joogi, võid süüa nii palju, kui tahad.“

See üllatas Brunettit, kes ei oleks oodanud säärast heldekäelisust ühelt baariomanikult. Kui aus olla, siis üldse mitte millegi omanikult.

„Barbara, tema on lahke tüdruk,“ ütles naine. „Ma tundsin juba tema ema.“

* *Signora* (it) – proua.

** *Tramezzini, tramezzino* (it) – võileib.

„Kui kaua te enda arvates seal viibisite, *signora*?“ küsis Brunetti.

„Vahest oma pool tunnikest,“ vastas naine ja selgitas seejärel: „See ongi mu õhtusöök, mõistate. Ma käin seal iga päev.“

„Hea teada, *signora*. Ma jätan selle meelde, kui kunagi siiakanti peaksin sattuma.“

„Te ju oletegi juba siinkandis,“ ütles naine. Kui mees talle ei vastanud, jätkas ta: „Need ameeriklased, nemad läksid sinna. Vähemalt kaks neist läksid,“ lisas ta, tõstes kepi ja osutades sellega baari suunas.

„Nad on seal tagapool, joovad kakaod. Kui tahate, saaksite seal arvatavasti nendega rääkida,“ arvas naine.

„Tänan teid, *signora*,“ ütles Brunetti ja hakkas baari poole minema.

„*Prosciutto* ja *carciofi** omad on kõige paremad,“ hõikas naine talle järele.

* *Prosciutto* (it) – kuumtöötlemata ja suitsutamata kuivatatud sink.
Carciofo (it) – artišokk.

3.

Brunetti ei olnud käinud selles baaris enam aastaid, alates ajast, kui see oli muudetud ameerikalikuks jäätisekohvikuks ja seal oli hakatud müüma nii rasvast jäätist, et see oli põhjustanud talle tõsiseid seedehäireid tol ainsal korral, kui ta oli seda söönud. Talle meenus, et tunne oli olnud umbes sama, nagu sööks pekki, aga mitte sellist tulisoolast pekki, nagu ta mäletas lapsepõlvest ja mida lisati ubadele või läätsesupile maitse andmiseks, vaid sellist pekki, nagu see maitseks juhul, kui sellele lisada suhkrut ja maasikaid.

Tema kaaslinlased olid nähtavasti olnud samal arvamusel, sest koht oli paari aasta pärast omanikku vahetanud, kuigi Brunetti ei olnud seal pärast seda käinud. Nüüd ei olnud siin enam jäätisetuutusid näha ja koht oli muudetud tagasi tavaliseks itaalia baariks. Mõned inimesed seisis kaarja leti ääres, elavalt vesteldes ja pöördudes sageli osutama millelegi nüüd juba inimtühjaks voolanud *campo*'l. Mõned istusid väikeste laudade ääres baari tagaosas. Kolm naist seisis baarileti ääres, üks neist naeratas Brunettile sõbralikult, kui too sisse astus.

Brunetti läks ruumi lõppu välja ja nägi seal vasakut kätt viimases lauas vanemat paari istumas. Nad olid kahtlemata ameeriklased. Samahästi oleksid nad võinud olla oma riigilipu sisse mässitud. Mõlemad olid valgepäised ja neid vaadates jäi kummaline mulje, justkui oleksid nad teineteisega rõivad ära vahetanud. Naisel oli seljas ruuduline flanellpluus ja jalas soojad villased viigipüksid, mees aga kandis roosat V-kaelusega sviitrit, tumedaid pükse ning

valgeid tennisekingi. Mõlema juuksed olid nähtavasti lõigatud samade kätega. Kuidagi ei oleks saanud öelda, et naise juuksed oleks olnud pikemad: need olid lihtsalt vähem lühikesed.

„Vabandust,“ ütles Brunetti lauale lähenedes inglise keeles. „Kas teie olite varem väljas *campo*’l?“

„Kas siis, kui see mees ära tapeti?“ küsis naine.

„Jah,“ vastas Brunetti.

Mees tõmbas Brunetti jaoks laua alt tooli ja tõusis, väljendades vanamoelist viisakust, ning ootas, kuni Brunetti on istunud.

„Mina olen Guido Brunetti, politseist,“ alustas ta. „Tahaksin teiega rääkida sellest, mida te nägite.“

Vanakeste näod olid nagu meresõitjatel: silmad pidevast tuulega võitlemisest pisut kassis, kortsud liigsest päikesest näkku vajutatud, näole vermitud kindlameelne ilme, mida ka kõige tormisem meri ei suudaks heidutada.

Mees sirutas käe, öeldes: „Inspektor, minu nimi on Fred Crowley ja see on minu abikaasa Martha.“

Kui Brunetti mehe käest lahti laskis, sirutas naine talle oma käe ja üllatas teda raudse haardega.

„Meie tuleme Maine’ist,“ ütles naine. „Biddeford Poolist,“ täpsustas ta. Justkui poleks sellest veel küllalt, lisas: „See asub rannikul.“

„*How do you do**?“ kuulis Brunetti end ütlevat, ta oli juba unustanud, et see vanamoodne fraas tal veel meeles on. „Härra ja proua Crowley, kas võiksite mulle öelda, mida te nägite?“ Kui kummaline see oli: ühel pool tema, läbematu itaallane ja tema vastas need ameeriklased, kes tahtsid enne asja juurde asumist teha läbi kogu aeganõudva viisakusrituaali.

„Doktorid,“ parandas naine teda.“

„Vabandust?“ küsis Brunetti mõistmatult.

* *How do you do?* (ingl) – Kuidas teil läheb? Kuidas elate?

„Doktor Crowley ja doktor Crowley,“ selgitas naine. „Fred on kirurg ja mina olen sisehaiguste arst.“ Enne kui Brunetti jõudis väljendada üllatust selle üle, et nii kõrges eas inimesed ikka veel arstidena töötavad, lisas naine: „Noh, see tähendab muidugi: endised doktorid.“

„Ma mõistan,“ sõnas Brunetti. Vaikis seejärel ja ootas, kas neil on üldse kavas tema küsimusele vastata.

Ameeriklased vahetasid pilgu, siis hakkas naine rääkima.

„Me olime just jõudmas sellele *campo*'le, nagu teie seda nimetate, ja ma nägin neid kotte maas linade peal ning mehi, kes neid müüsid. Tahtsin neid lähemalt vaadata minna, et näha, kas seal leidub midagi sobivat meie lapse- lapsele. Seisin seal kõige ees ja vaatasin käekotte, kui kuulsin seda kummalist heli, umbes nagu: fütt, fütt, fütt – sama- sugust, nagu teevad teie kohvimasinad, kui keerata seda otsikut, mis auru välja laseb. Kõigepealt kolm korda minust paremalt ja siis vasakult, sama heli: fütt, fütt – seekord kaks korda.“

Ta vakatas, justkui seda kõike uuesti kuuldes, seejärel jätkas: „Ma pöördusin, et näha, mis heli see on, aga ma ei näinud muud kui kõiki neid inimesi enda kõrval ja taga, mõned neist meie turismigrupist, ja üht mantlis meest. Kui ma uuesti ettepoole vaatasin, oli see vaene noor mees juba maha kukkunud ja ma laskusin põlvili, püüdes teda aidata. Ma arvan, et hõikasin Fredi just siis, kui juba verd nägin, aga see võis olla ka hiljem. Algul kartsin, et mees on mines- tanud: sellepärast, et ta pole külmaga harjunud või midagi. Aga siis märkasin verd ja võib-olla ma just siis hõikasingi Fredi, ma tõesti ei mäleta täpselt. Saate aru, tema veetis omal ajal palju aega esmaabis. Aga selleks ajaks, kui Fred kohale jõudis, teadsin juba niigi, et mees on läinud.“

Naine mõtles öeldu üle järele, seejärel lisas: „Ma ei tea, kuidas ma seda teadsin, sest ma ei näinud muud kui mehe kukalt, aga nad näevad surnuna kuidagi teistsugused välja.“